Utbildningsutskottets betänkande 1987/88:2

om vissa frågor rörande innehållet i grundskollärarutbildningen (skr. 1986/87:163)

UbU
1987/88:2

Skrivelsen

I regeringens skrivelse 1986/87:163 (utbildningsdepartementet) har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i redogörelsen beträffande vissa frågor rörande innehållet i den nya grundskollärarutbildningen.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1987

1986/87:Ub281 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till ny lärarutbildning för grundskolan.

1986/87:Ub356 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) vari med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:Kr318 yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildningens betydelse för kulturen.

1986/87:Ub566 av Björn Samuelson (vpk) och Bertil Måbrink (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bibehållande av ämneslärarlinjen i Karlstad.

1986/87:Ub580 av Karl-Erik Svartberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om internationalisering och fredsundervisning i lärar- och skolledarutbildningarna.

1986/87:Ub628 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

15. att riksdagen beslutar att lärarutbildningarna i Kalmar och Gävle–Sandviken skall återupptas enligt vad som nu anförs i motionen.

1986/87:Ub643 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar att lärarutbildningen för grundskolans lägre årskurser sker på en klasslärarlinje med två inriktningar: en för årskurserna 1–4 och en för årskurserna 3–6,

2. att riksdagen, därest yrkandet under punkten 1. ej bifalles, beslutar att kompetensområdet för lärare i grundskolans lägre årskurser skall avse

1 *Riksdagen 1987/88. 14 saml. Nr 2*

årskurserna 1–6 för att det skall vara möjligt att inom utbildningens tidsram om 140 poäng ge lärarna den utbildning i engelska, musik, idrott och bild som de behöver,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kunskapsinhämtandet för blivande lärare för grundskolans högre årskurser bör utgå från klart definierbara ämnen och att det i alla ämnen bör vara möjligt att med stöd av högskoleförordningens bestämmelser om tillgodoräknande av utbildning få grundskollärarutbildningen tillgodoräknad vid kompletterande utbildning för behörighet till gymnasieskollärartjänst,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det i utbildningen av lärare för grundskolans högre årskurser enbart bör förekomma treämneskombinationer med den utbildningstid per ämne som anges i motionen,

5. att riksdagen, därest yrkandet under punkten 4. ej bifalles, som sin mening ger regeringen till känna att det i utbildningen av lärare för grundskolans högre årskurser inte bör förekomma femämneskombinationer med en genomsnittlig utbildningstid per ämne av 27 poäng utan ämneskombinationer med den utbildningstid per ämne som anges i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om alternativa ämneskombinationer med orienteringsämnen och annat ämne för lärare för grundskolans högre årskurser.

1986/87:Ub644 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet får i uppdrag att organisera en försökverksamhet med lokal antagning till lärarutbildning fr.o.m. läsåret 1988/89 i enlighet med vad som anförts i motionen.

1986/87:Ub660 av Ulla Tillander (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att universitets- och högskoleämbetet får i uppdrag att överväga om en tredje utbildningslinje, förslagsvis kallad livslinjen, kan skapas för att tillvarata den helhetssyn som ämnena biologi, naturgeografi, hälsokunskap och barnkunskap representerar.

1986/87:Ub677 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att grundskollärarlinjens gren för senarelärare med inriktning mot naturorienterade ämnen bör inrättas i Luleå.

1986/87:Ub805 av Marianne Carlström m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om undervisning om kooperationen inom olika utbildningar.

1986/87:Ub812 av Carl Bildt m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

17. att riksdagen beslutar om en förändrad inriktning av den pågående omstruktureringen av lärarutbildningen i enlighet med vad som i motionen anförts.

1986/87:Ub817 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den nya grundskollärarutbildningen.

1986/87:Ub818 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om grundläggande lärarutbildning och förskarutbildning i moderna språk.

1986/87:Ub821 av Jan Hyttring (c) och Bertil Jonasson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ämneslärarutbildningen för gymnasielärare även fortsättningsvis skall vara kvar vid högskolan i Karlstad.

1986/87:Ub827 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om föräldrasamverkan i lärarfortbildning och lärarutbildning,

16. att riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag till framtida organisation av lärarutbildningen enligt de riktlinjer folkpariet föreslagit,

17. att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till de följdändringar i budgetpropositionen som uppkommer vid ett ändrat beslut om lärarutbildning.

Utskottet

Allmänt

Riksdagen beslutade vid 1984/85 års riksmöte om en ny lärarutbildning för grundskolan (prop. 1984/85:122, UbU 1984/85:31, rskr. 1984/85:366). Utbildningen skall organiseras som en allmän utbildningslinje inom högskolan och kallas grundskollärarlinjen. Linjen skall ha två skilda inriktningar (grenar). Grenen för lärare för undervisning i tidigare årskurser skall omfatta 140 poäng och innehålla fördjupade studier i antingen matematik och naturorienterande ämnen eller svenska och samhällsorienterande ämnen. Grenen för lärare för undervisning i senare årskurser skall omfatta fyra alternativa specialiseringar, en med svenska och två främmande språk om 180 poäng, en med samhällsorienterande ämnen om 180 poäng, en med naturorienterande ämnen, alternativt matematik och naturorienterande ämnen, om 180 poäng samt en med praktisk-estetiskt ämne tillsammans med svenska, matematik eller språk om 140, 160 eller 180 poäng. Lärare för grundutbildning för vuxna och lärare i svenska som andraspråk skall utbildas på en variant av grundskollärarlinjen.

I riksdagsbeslutet under riksmötet 1984/85 angavs (UbU 1984/85:31 s. 21) att regeringen borde bereda riksdagen tillfälle att ta del av vissa frågor som rör den nya utbildningen. Det gällde bl.a. balansen mellan olika huvuddelar inom utbildningen, urval till lärarutbildning, graden av samhällsanknytning av lärarutbildningen vid t.ex. praktik samt frågan om ytterligare ämneskombinationer för lärare för senare årskurser. Med anledning av riksdagens

beslut gav regeringen den 26 juli 1985 universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i uppdrag att bl.a. ge regeringen underlag för en redovisning till riksdagen i dessa frågor. UHÄ har i en rapport den 11 mars 1987, Ny utbildning av lärare för grundskolan, lämnat en redovisning till regeringen. Rapporten är fogad som bilaga till regeringens skrivelse 1986/87:163 till riksdagen om vissa frågor rörande innehållet i grundskollärarutbildningen.

Under allmänna motionstiden år 1987 väcktes ett antal motioner rörande utbildningen av lärare för grundskolan m.m. Utskottet behandlar i det följande såväl dem som regeringens nyssnämnda skrivelse.

Utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser

I anslutning till beslutet om grundskollärarutbildningen uttalade utbildningsutskottet (UbU 1984/85:31 s. 8) att lärarna för de tidigare årskurserna måste ha kompetens att undervisa i engelska i årskurserna 1–6, eftersom en så stor andel av dagens skolenheter omfattar endast låg- och mellanstadium. Frågan borde enligt utskottet tas upp i det kommande arbetet med utbildningsplan inom UHÄ. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning. UHÄ har redovisat att utbildningen i engelska på låg- och mellanstadielärarlinjerna för närvarande omfattar ungefär 6 resp. 8 poäng och att detta av UHÄ har bedömts otillräckligt med tanke på de krav som måste ställas på allmän språkfärdighet. UHÄ har – utifrån de krav som i övrigt ställs på innehållet i utbildningen – funnit det omöjligt att rymma utbildning i engelska för samtliga studerande inom ramen för en utbildning om 140 poäng och anser att engelska bör erbjudas som ett alternativt tillval om 15 poäng i stället för tillval i ett praktisk-estetiskt ämne. För att tillgången på lärare skall garanteras inom nu nämnda ämnen måste det enligt UHÄ finnas en styrning av andelen lärare med resp. tillval.

Föredragande statsrådet ansluter sig till UHÄ:s uppfattning beträffande ett alternativt tillval i engelska. Statsrådet redovisar därutöver alternativa vägar för att tillförsäkra att antalet lärare med kompetens i engelska blir tillräckligt.

I motion 1986/87:Ub281 (vpk), som alltså väcktes under allmänna motionstiden, hemställs att riksdagen hos regeringen begär en proposition med förslag till ny lärarutbildning för grundskolan. Motionärerna önskar få ett reguljärt motionsförfarande i frågan (yrkande 1). Enligt motion 1986/87:Ub817 (c) yrkande 37 bör innehållet i grundskollärarutbildningen vara så utformat att det står i överensstämmelse med 1985 års riksdagsbeslut. I motion 1986/87:Ub812 (m) yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub643 (m, fp, c) yrkande 1 anförs att riksdagsbeslutet år 1985 inte är någon god utgångspunkt för en reformerad lärarutbildning och att den pågående omstruktureringen av lärarutbildningen bör få en förändrad utformning, bl.a. genom att en särskild klasslärarutbildning för årskurserna 1–6 av grundskolan anordnas. Enligt motion 1986/87:Ub827 (fp) yrkandena 16 och 17, båda delvis, bör man i utbildningen prioritera att göra klasslärarna väl skickade att undervisa i årskurserna 1–6 framför att ge dem utbildning för undervisning i årskurs 7 utöver årskurserna 1–6. Regeringen bör återkomma i budgetpropositionen med förslag till de följdändringar som uppkommer vid ett sådant ändrat

beslut om lärarutbildning. Även i motion 1986/87:Ub643 (m, fp, c) yrkande 2 framförs uppfattningen att utbildningsområdet för lärarna i grundskolans lägre årskurser bör avse årskurserna 1–6 för att det skall vara möjligt att inom utbildningens tidsram om 140 poäng bereda plats för den utbildning i engelska, musik, idrott och bild som de blivande lärarna behöver.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Riksdagens beslut år 1985 om grundskollärarlinje innebär att utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser skall ske inom en tidsram av 140 poäng. När det gäller utbildningsinsatser innebär beslutet att nuvarande utbildningstid för klasslärare förlängs med 40 poäng jämfört med tidigare lågstadielärarutbildning och med 20 poäng jämfört med tidigare mellanstadielärarutbildning. Enligt utskottets mening bör detta riksdagsbeslut ligga fast. En ytterligare förlängning av utbildningstiden skulle medföra extra och ej förutsatta kostnader för såväl stat och kommun som de enskilda individerna.

Utskottet har inget att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om utbildning i engelska inom den inriktning av grundskollärarlinjen som nu är i fråga. Utskottet kan också instämma i föredragande statsrådets uppfattning om vilka åtgärder som bör vidtas för att garantera ett tillräckligt antal lärare med kompetens i engelska (bl.a. styrning av andelen lärare med tillval i engelska, anlitande av lärare som är utbildade i engelska för årskurserna 4–9, fortbildning åt lärare som behöver förstärka sin kompetens i engelska om detta behövs för undervisning i engelska på de lägre stadierna). Utskottet vill till detta lägga att det inte bör uteslutas att det i ett senare sammanhang sedan erfarenheter av utbildningen vunnits kan visa sig möjligt att inom den beslutade tidsramen om 140 poäng finna alternativa lösningar på den nu diskuterade utbildningsfrågan.

Med hänvisning till vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub281 yrkande 1, 1986/87:Ub643 yrkandena 1 och 2, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis, 1986/87:Ub817 yrkande 37 och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i skrivelse 1986/87:163.

Utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser

Enligt motionerna 1986/87:Ub643 (m, fp, c) yrkandena 4 och 5, 1986/87:Ub812 (m) yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 (fp) yrkandena 16 och 17, båda delvis, bör ämneskunskaperna för högstadielärarna förstärkas, inte försvagas, vilket motionärerna anser kommer att bli följden av det av riksdagsmajoriteten år 1985 fattade beslutet om lärarutbildning. Motionärerna anser att ingen lärare skall undervisa i ett ämne i vilket vederbörande har mindre utbildning än 40 poäng. Regeringen bör återkomma i budgetpropositionen med förslag till de följdändringar som uppkommer vid ett sådant ändrat beslut om lärarutbildning. I motion 1986/87:Ub643 yrkas vidare att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kunskapsinhämtandet för blivande lärare för grundskolans högre årskurser bör utgå från klart definierbara ämnen och att det i alla ämnen bör vara möjligt att – med stöd av högskoleförordningens bestämmelser om tillgodoräknande av utbildning – få

grundskollärarutbildningen tillgodoräknad vid kompletterande utbildning för behörighet till gymnasielärartjänst (yrkande 3). Vidare yrkas att riksdagen bör uttala att vissa blivande lärare, om de så önskar, bör kunna få kombinera studier i vissa orienteringsämnen med studier i ämnet svenska (yrkande 6).

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Beslutet om lärarutbildning för grundskolans senare årskurser innebär en förlängning av nuvarande utbildning för ämneslärare med 20 poäng.

I vad gäller utbildning av blivande lärare i orienteringsämnen erinrar utskottet först om vad föredragande statsrådet anfört om undervisningen i orienteringsämnen på högstadiet i proposition 1986/87:100, bil. 10 (s. 30–31; UbU 1986/87:12, s. 29–30). Däri sägs att önskemålet att i större utsträckning än vad som traditionellt varit vanligt bedriva studierna i skolan ur ett ämnesövergripande perspektiv inte står i motsättning till traditionell ämnesundervisning i vilken stoffet i undervisningssituationen hämtas inte bara från ett ämne utan vid behov från två eller flera. Som utskottet ser det bör de blivande lärarnas kunskapsinhämtande också utgå från en studiegång med klart definierbara ämnen. Det är lärarnas sak att i sin skolundervisning knyta samman delar av olika ämnen till en helhetsbild för eleverna och därmed utveckla en ämnessamverkan med bibehållen ämnesidentitet. Utskottet utgår från att lärarutbildningen i orienteringsämnen lokalt läggs upp så, att det inte uppstår svårigheter att tillgodoräkna den grundläggande utbildningen i de enskilda ämnena för den som vill utbilda sig vidare till gymnasielärare.

När det slutligen gäller alternativa ämneskombinationer för behörighet till tjänst på grundskolans högstadium utöver dem som förts fram i proposition 1984/85:122 vill utskottet peka på att UHÄ har dels bedömt vissa ytterligare ämneskombinationer möjliga, t.ex. matematik, svenska och ett språk, dels uttalat att det skulle vara olyckligt om ett system nu införs som försvårar att längre fram införa nya ämneskombinationer inom de olika specialiseringsalternativen. UHÄ avser att senare återkomma till regeringen i dessa frågor.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört föreslås att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub643 yrkandena 3, 4, 5 och 6, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i skrivelse 1986/87:163.

Utbildning av lärare för gymnasieskolan m.m.

Enligt motion 1986/87:Ub818 (m, fp, c) yrkande 6 bör det för undervisning i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen krävas minst 60 poäng i varje språkämne. Vidare anses det angeläget att varje gymnasieskola med treåriga linjer har även lektorer som lärare. Forskarutbildningen och därmed lektorsutbildningen bör därför göras attraktiv.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

UHÄ och skolöverstyrelsen har i skrivelse den 15 september 1987 till regeringen hemställt att ämneslärarutbildningen för gymnasieskolan m.m. normalt skall omfatta två ämnen om vartdera 60 poäng. Förslaget avses att träda i kraft fr.o.m. läsåret 1988/89.

I sitt betänkande 1986/87:26 om forskning (s. 30–32) har utbildningsut-

skottet uttalat att gymnasielektorerna har betytt och betyder mycket för att hos elever i gymnasieskolan väcka intresse för fortsatta studier och att det finns anledning att slå vakt om denna ämnesmässiga kompetens för gymnasieskolans del. Utskottet pekade också på att rekryteringen till forskarutbildningen främjas av att det finns tjänster på arbetsmarknaden för vilka krävs fullgjord forskarutbildning (doktorsexamen). Utskottet gav vidare som sin mening regeringen till känna att det var ytterst angeläget att man snarast finner former för en fungerande praktisk-pedagogisk utbildning för dem som avlagt doktorsexamen och angav förutsättningar för detta (rskr. 1986/87:282). UHÄ har, med anledning av vad riksdagen uttalat i frågan, i sin anslagsframställning (Litt D 11 s. 17) aviserat förslag om anordnande fr.o.m. läsåret 1989/90 av särskilt tillrättalagd och anpassad utbildning för lektorsbehöriga för tjänst såväl i gymnasieskolan som i högskolan.

Med hänvisning till vad utskottet här redovisat föreslås att motion 1986/87:Ub818 yrkande 6 avslås av riksdagen.

Lokalisering av lärarutbildning

Riksdagen beslöt våren 1986 om lokalisering av grundskollärarlinjen m.m. (prop. 1985/86:113, UbU 1985/86:27, rskr. 1985/86:356). Beslutet innebär att lärarutbildning för grundskolan skall anordnas på 13 orter i landet. Utbildning på grundskollärarlinjens båda grenar skall fr.o.m. läsåret 1988/89 anordnas vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm, vid universiteten i Linköping, Lund, Göteborg och Umeå och vid högskolan i Karlstad. Utbildning av enbart lärare för grundskolans senare årskurser skall anordnas vid universitetet i Uppsala och utbildning av enbart lärare för grundskolans tidigare årskurser vid högskolorna i Falun–Borlänge, Jönköping, Kristianstad, Växjö, Luleå och Sundsvall–Härnösand. Av riksdagsbeslutet framgår att för att grundskollärarutbildningens karaktär av en linje skall markeras bör principen vara att båda grenarna så långt möjligt etableras vid en och samma högskoleenhet. De kan därigenom planeras tillsammans, och kurserna kan i så stor utsträckning som möjligt vara gemensamma. Detta bör vara en riktlinje, om det skulle bli aktuellt att etablera någon gren av grundskollärarlinjen vid ytterligare någon högskoleenhet.

Ämneslärarlinjen skall fr.o.m. läsåret 1988/89 anordnas vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm samt vid universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå.

Enligt motionerna 1986/87:Ub566 (vpk) yrkande 2 och 1986/87:Ub821 (c) yrkande 1 bör ämneslärarutbildningen för gymnasielärare vara kvar i Karlstad.

Utskottet erinrar om nyssnämnda riksdagsbeslut om lärarutbildningens lokalisering, enligt vilket utbildning av lärare för dels grundskolans senare årskurser, dels grundskolans tidigare årskurser skall förläggas till Karlstad. Utbildning av gymnasielärare på ämneslärarlinje skall endast ske på de sex universitetsorterna. Enligt utskottets mening bör riksdagsbeslutet ligga fast, varför motionerna avstyrks.

Frågan om att på nytt starta utbildning i Kalmar och Gävle–Sandviken av

lärare för grundskolans tidigare årskurser aktualiseras i motion 1986/87:Ub628 (c) yrkande 15.

Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande i fråga om lärarutbildning vid högskolan i Kalmar (UbU 1985/86:27, s. 8–10). Motion 1986/87:Ub628 yrkande 15 avstyrks i denna del.

Likaledes avstyrks yrkandet i den del som avser lärarutbildning vid högskolan i Gävle–Sandviken.

Grundskollärarlinjens gren för utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser och då dess specialisering mot naturorienterande ämnen föreslås i motion 1986/87:Ub677 (fp) inrättad vid högskolan i Luleå.

Enligt utskottets mening är det angeläget att basorganisationen för ifrågavarande lärarutbildning på beslutade sju orter blir så stabil som möjligt. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1986/87:Ub677.

Lokal antagning till lärarutbildning

I motion 1986/87:Ub644 (m, fp, c) framhålls att det är viktigt att söka få de rätta personerna till läraryrket. En olämplig lärare kan göra stor skada både för sig själv och för generationer av elever. Enligt motionärerna bör UHÄ få i uppdrag att ta initiativ till prövning av nya metoder för antagning till lärarutbildning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att vid urval till lärarutbildning söka ta hänsyn till förväntad lämplighet för yrket. Tillträdesutredningen har lagt fram förslag som gör det möjligt att för bl.a. lärarutbildningen pröva urvalsinstrument med det syfte som anges i motionen. Även om detta antagningsförfarande kan vara förenat med vissa kostnader, ligger det, som utskottet ser det, ett stort värde i att man söker främja att det till utbildningen rekryteras personer lämpade för läraryrket. Enligt vad utskottet har erfarit har klasslärarlinjenämnden vid universitetet i Linköping till UHÄ överlämnat ett förslag om försöksverksamhet med lokal antagning som syftar till att förhindra att uppenbart olämpliga antas till lärarutbildning. UHÄ har i sin skrivelse till regeringen den 11 mars 1987 förklarat sig berett att medverka i att försöka utveckla sådana urvalsinstrument. Utskottet utgår från att föredragande statsrådet återkommer till denna fråga i samband med ställningstagandena till tillträdesutredningens förslag. Motion 1986/87:Ub644 bör därför avslås.

Övriga frågor

Enligt motion 1986/87:Ub356 (m) är det mycket viktigt att lärarutbildningen utformas med sikte på lärarnas ansvar som förmedlare av kunskap om vår kultur. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet instämmer i att det är en av skolans viktigaste uppgifter att förmedla kunskap om vår kultur och ta ett ansvar för detta. Utskottet utgår från att lärarutbildningen får en utformning som gör lärarna skickade att fullgöra denna uppgift.

Med detta föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub356.

I tre motioner behandlas vissa utbildningsplanefrågor. Enligt motion 1986/87:Ub580 (s) bör övergripande kunskapsfrågor som fredsfrågor och internationalisering behandlas i lärarutbildningen. I motion 1986/87:Ub827 (fp) yrkande 5 anförs att frågor om föräldrasamverkan är viktiga och därför bör tas upp i utbildningsplanen för blivande lärare. Enligt motion 1986/87:Ub805 (s) bör också undervisning om kooperation förekomma i lärarutbildningen.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Utbildningsplan för lärarlinje fastställs centralt av UHÄ. I denna anges det huvudsakliga innehållet i linjen och den huvudsakliga uppläggningen av linjen. De lokala kursplanerna fastställs av en linjenämnd vid den aktuella högskoleenheten. Frågor om föräldrasamverkan samt internationalisering m.m. tas upp i UHÄ:s förslag till utbildningsplan för grundskollärarlinjen. Vid utarbetandet av de lokala kursplanerna kan den kooperativa verksamhetsformen tas upp som en av flera verksamhetsformer i samhället.

Med hänvisning till vad som redovisats föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub580, 1986/87:Ub805 och 1986/87:Ub827 yrkande 5.

I motion 1986/87:Ub660 (c) föreslås slutligen en specialisering av utbildningen av lärare för grundskolans senare årskurser i form av en särskild utbildning i ämnena biologi, naturgeografi, hälsokunskap och barnkunskap.

Utskottet är inte berett att tillstyrka förslaget om nämnda specialisering, varför yrkandet avstyrks.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställs

1. beträffande *utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser*

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub281 yrkande 1, 1986/87:Ub643 yrkandena 1 och 2, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis, 1986/87:Ub817 yrkande 37 och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i skrivelse 1986/87:163,

2. beträffande *utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser*

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub643 yrkandena 3, 4, 5 och 6, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, utan erinran lägger till handlingarna vad som anförts i skrivelse 1986/87:163,

3. beträffande *utbildning av lärare för gymnasieskolan m.m.*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub818 yrkande 6,

4. beträffande *viss utbildning i Karlstad*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ub566 yrkande 2 och 1986/87:Ub821 yrkande 1,

5. beträffande *viss utbildning i Kalmar*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub628 yrkande 15 delvis,

6. beträffande *viss utbildning i Gävle–Sandviken*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub628 yrkande 15 delvis,

7. beträffande *viss utbildning i Luleå*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub677,
8. beträffande *lokal antagning till lärarutbildning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub644,
9. beträffande *lärarna som förmedlare av kunskap om vår kultur*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub356,
10. beträffande *internationalisering m.m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub580,
11. beträffande *kooperation*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub805,
12. beträffande *lärares samverkan med föräldrar*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub827 yrkande 5,
13. beträffande *viss specialisering inom lärarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub660.

Stockholm den 17 november 1987

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Marita Bengtsson (s), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk), Kerstin Keen (fp) och Marianne Andersson (c).

Reservationer

1. Utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser (mom. 1)

Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Kerstin Keen (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Riksdagens beslut" och slutar med "skrivelse 1986/87:163" bort ha följande lydelse:

Den av riksdagsmajoriteten beslutade uppläggningen av lärarutbildningen tillfredsställer inte utskottets krav på kvalitet. En allmän enhetlighetsprincip har satts före elevernas behov av lärare som har fått en lämplig utbildning för sina uppgifter i de olika årskurserna.

Årskursspännvidden i de blivande lärarnas arbetsområden är för stor för att det inom de tidsramar som står till buds skall vara möjligt att ge lärarna en fullgod utbildning. Detta framgår med all önskvärd tydlighet av UHÄ:s skrivelse till regeringen om lärarutbildningen för grundskolans tidigare

årskurser. Det är inte heller en självklar fördel för eleverna att behöva ha en och samma lärare i sju år.

Härtill kommer det faktum att flertalet lärare för tidigare årskurser inte kommer att undervisa på högstadiet (årskurs 7). Detta hänger samman med grundskolans organisation i kommunerna. Endast 20 % av eleverna i grundskolan går i skolenheter med låg-, mellan- och högstadium, medan ungefär 50 % går i skolenheter med låg- och mellanstadium och 18 % i skolenheter med enbart högstadium. En ändring av grundskolans organisation ute i kommunerna för att passa de lärarutbildade innebär i flertalet fall en centralisering av skolverksamheten och strider således mot inriktningen av skolplaneringen.

Mot denna bakgrund bör tidigare beslut om utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser omprövas, bl.a. i vad gäller årskursspännvidden i deras arbetsområde. Därmed skapas möjlighet att inom given tidsram om 140 poäng ge de blivande lärarna erforderlig utbildning i bl.a. engelska, bild, musik och idrott. Det är för eleverna bättre att få lärare som är väl utbildade för årskurserna 1–6 än att få lärare för årskurserna 1–7 som har brister i sin utbildning.

Regeringen bör – med utgångspunkt i vad som anförts i motionerna 1986/87:Ub812 och 1986/87:Ub827 – återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till utbildning av lärare för årskurserna 1–6 av grundskolan. UHÄ bör samtidigt få i uppdrag att göra en ny utbildningsplan för utbildning av lärare för dessa årskurser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser*

att riksdagen med anledning av skrivelse 1986/87:163 och motionerna 1986/87:Ub281 yrkande 1, 1986/87:Ub643 yrkandena 1 och 2, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, och med avslag på motion 1986/87:Ub817 yrkande 37 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser (mom. 1)

Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Riksdagens beslut" och slutar med "skrivelse 1986/87:163" bort ha följande lydelse:

Av UHÄ:s rapport till regeringen framgår att UHÄ inte funnit det möjligt att anordna utbildning i engelska för samtliga studerande inom inriktningen mot årskurserna 1–7 inom ramen för 140 poäng. Utbildningen borde, anför UHÄ, därför förlängas till 160 poäng. UHÄ ansåg sig emellertid förhindrat av riksdagsbeslutet att i det fortsatta planeringsarbetet utgå från en sådan lösning utan föreslog i stället att engelska erbjuds som ett tillval omfattande

15 poäng för endast en fjärdedel av de studerande. Även detta förslag står enligt utskottets mening i strid med riksdagsbeslutet.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om en förlängning av utbildningen för lärare med inriktning mot tidigare årskurser från 140 poäng till 160 poäng. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser*

att riksdagen med anledning av skrivelse 1986/87:163 och motionerna 1986/87:Ub281 yrkande 1 och 1986/87:Ub817 yrkande 37 och med avslag på motionerna 1986/87:Ub643 yrkandena 1 och 2, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser (mom. 2)

Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Kerstin Keen (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Beslutet om" och slutar med "skrivelse 1986/87:163" bort ha följande lydelse:

Lärarutbildningen skall enligt högskolelagen bygga på vetenskaplig grund. Därmed menas i första hand ämnesmässig vetenskaplighet. Goda ämneskunskaper hos lärarna är en förutsättning för att väcka elevernas intresse och motivation och öka de elevaktiva arbetsformerna i grundskolan.

Enligt utskottets mening bör grundutbildningen av lärare få en sådan omfattning i de enskilda ämnena, att det redan hos blivande lärare skapas intresse för ämnesteoretisk fortbildning och forskning. De blivande lärare som under sin studietid blivit intresserade av utvecklingen inom sina ämnen, bör ha lättare för att hålla skolans lärostoff i de olika ämnena aktuellt.

För behörighet att undervisa i ämne på grundskolans högstadium skall krävas studier om minst 40 poäng i ämnet. När det gäller utbildning i de s.k. orienteringsämnena – fysik, kemi, biologi, teknik, historia, religionskunskap, geografi och samhällskunskap – är detta krav inte uppfyllt i den nu aviserade lärarutbildningen. Härtill kommer att den planerade hårda låsningen av ämneskombinationerna för samhällsorienterande ämnen resp. naturorienterande ämnen är ofruktbar och får motsatt effekt än den som avsetts, om man ser samverkansfrågorna i skolan i ett vidare perspektiv än sektorstänkandets. Det är t.ex. onödigt att i lärarutbildningen bryta de naturliga banden mellan skolämnena svenska och historia. Riksdagsmajoriteten gav våren 1985 regeringen i uppdrag att överväga om man i studiegången kan byta ut studier i vissa orienteringsämnen mot alternativa ämnesstudier. Som resultat av detta har UHÄ föreslagit kombinationen svenska, matematik och ett språk, vilken är klart sämre än t.ex. kombinationen svenska, historia och religionskunskap. Över huvud taget bör det enligt

utskottets mening i framtiden vara möjligt att kombinera närbesläktade ämnen med varandra på ett friare och mer flexibelt sätt. Det viktiga är att ämnena i kombinationerna har relevanta beröringspunkter, så att ämnessamverkan främjas på ett naturligt sätt.

Regeringen bör – med utgångspunkt i vad som anförts i motionerna 1986/87:Ub812 och 1986/87:Ub827 – återkomma till riksdagen med ett nytt förslag. Vad utskottet här anfört om ämneskunnande, ämneskombinationer och utbildningen i övrigt bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser*

att riksdagen med anledning av skrivelse 1986/87:163 och motionerna 1986/87:Ub643 yrkandena 3, 4, 5 och 6, 1986/87:Ub812 yrkande 17 delvis och 1986/87:Ub827 yrkandena 16 och 17, båda delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Viss utbildning i Karlstad (mom. 4)

Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att utbildning på ämneslärarlinjen bör anordnas inte bara i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå utan även i Karlstad. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *viss utbildning i Karlstad*

att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:Ub566 yrkande 2 och 1986/87:Ub821 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Viss utbildning i Kalmar (mom. 5)

Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet hänvisar" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att lärarutbildning vid högskolan i Kalmar är viktig för att kunna bibehålla en bredd i utbildningsutbudet där. Enligt UHÄ bör lärarutbildningen expandera. Utskottets uppfattning att det minskade elevtalet i grundskolan inte bör innebära indragning av resurser utan en ökad lärartäthet och större satsning på kvalitet i utbildningen innebär vidare att utskottet gör en annan bedömning än regeringen av det samlade behovet av utbildningsplatser. Vad utskottet anfört om lärarutbildning i Kalmar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5.beträffande *viss utbildning i Kalmar*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub628 yrkande 15 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Viss utbildning i Gävle–Sandviken (mom. 6)

Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Marianne Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Likaledes avstyrks" och slutar med "Gävle–Sandviken" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att lärarutbildning vid högskolan i Gävle–Sandviken är viktig för att kunna bibehålla en bredd i utbildningsutbudet där. Enligt UHÄ bör lärarutbildningen expandera. Utskottets uppfattning att det minskade elevtalet i grundskolan inte bör innebära indragning av resurser utan en ökad lärartäthet och större satsning på kvalitet i utbildningen innebär vidare att utskottet gör en annan bedömning än regeringen av det samlade behovet av utbildningsplatser. Vad utskottet anfört om lärarutbildning i Gävle–Sandviken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *viss utbildning i Gävle–Sandviken*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub628 yrkande 15 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Lokalisering av lärarutbildning (mom. 4–7)

Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Kerstin Keen (fp) anför:

Regeringens förslag till lokalisering av lärarutbildningen hänför sig till den modell för lärarutbildning som majoriteten tidigare fattat beslut om.

Vi har föreslagit en helt annan utbildningsmodell. För att realistiskt kunna beräkna konsekvenser för en sådan modell i vad gäller omfattning och lokalisering krävs en omfattande utredningsorganisation, där t.ex. UHÄ:s kompetens är oundgänglig. Som oppositionspartier förfogar vi inte över denna organisation. Vi har därför avstått från att ta ställning till vilka orter som skall ha vilken typ av utbildning och i vilken omfattning.